

פתח דבר

בשבח והודיה לה', הננו מוציאים לאור את הספר בדרכי החסידים חלק ב'. ספר זה, היוצא לאור לאחר הסתלקותו של "בעל השמועה", הגאון החסיד הרב יואל כהן ע"ה, ה'חוזר' הראשי של כ"ק אדמו"ר זי"ע שנסתלק לבית עולמו ביום ו' מנחם-אב תשפ"א, הינו הכרך השני והמשלים של סדרת בדרכי החסידים, הכוללת רעיונות, סיפורים ופנינים שנשמעו מאת ר' יואל בעת התוועדויותיו ושיעוריו.

*

התוועדויותיו של ר' יואל נודעו לשם דבר. תלמידיו הרבים במשך עשרות השנים, זוכרים את ההתוועדויות כמלאות תוכן חסידותי עמוק, אשר הדרישה העיקרית שנשמעה בהן לכל אורך הדרך היא - התקשרות פנימית לרבי, נטולת 'חיצוניות' וחדורת התבטלות מוחלטת אליו, יחד עם הכרה עמוקה ופנימית במשמעותה של התקשרות זו, בזכות הגדולה שלנו - חסידי ה'דור השביעי' - ובאחריות העצומה המונחת עלינו כדור האחרון לגלות ודור הראשון לגאולה.

התוועדויות אלו עסקו גם בהסברת דרכי החסידות ואורחות החסידים, והן לוו בסיפורים על חייהם של גדולי חסידי חב"ד בדורות קודמים, בפרט בדור הקודם, שהיו מסורים לחלוטין לעבודת החסידות, כל אחד לפי עניינו וערכו ובהתאם לסגנונו המיוחד, וכל תוכן חייהם היה שזור בדביקות פנימית אל הרבי.

כידוע, ר' יואל הוא בנו של הרה"ת ר' רפאל נחמן (פאליע) הכהן, שהיה בעצמו 'תמים' בישיבת תומכי-תמימים בליובאוויטש, וזכה להכיר מקרוב את ה'תמימים' המובחרים, האריות שבחבורה, בעלי 'השכלה' ובעלי 'עבודה' מופלגים. כמו כן ר' יואל גדל והתחנך בצעירותו בין תלמידי-התמימים בקהילת ליובאוויטש בתל-אביב של

שנות השי"נים הראשונות, והתבשם מהאווירה החסידית סביב החסידים המפורסמים שהתגוררו בעיר בתקופה זו.

ר' יואל גם אצר בזיכרוננו אוצר גדול של סיפורים ופנינים מאירועים שונים שהתרחשו בבית חיינו במשך כל שנות נשיאותו של הרבי, ועובדות שונות אודות משפחת בית רבי.

אשר על כן, ראינו לקבץ חלק גדול מנושאים וסיפורים אלה, שנרשמו על-ידינו במשך השנים, לסדרם לפי נושאים ולהציגם ערוכים עלי ספר לתועלת הציבור.

*

הכרך הראשון של הסדרה (יצא לאור בחודש תמוז תשע"ה), ריכז בתוכו שני תחומים יסודיים בדרכי החסידות: עניין ההתקשרות לרבי, ועניין ביטול היש. בנוסף, מובאים בו זיכרונות רבים משנות האור בבית חיינו, כבר מהתקופה הראשונה לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, ופנינים וסיפורים על משפחת בית רבי ומחיהם של גדולי החסידים בדור הקודם.

(במהדורת תשפ"א נוספו לכרך א' שתי הוספות: א) מאמר שכתב ר' יואל אודות דרכי לימודו של הגאון רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל, אביו של הרבי זי"ע. ב) מכתבי-יומן שכתב ר' יואל בהיותו בחור צעיר, אודות הנעשה בחצר ליובאוויטש בתקופה שלאחר הסתלקות הרבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ).

כרך זה, השני, נחלק לששה חלקים:

חלק ראשון - התגלות החסידות כהכנה לגאולה. כידוע, התגלות החסידות היא "טעימה" והכנה לגילוי האור העליון שיתגלה בגאולה על-ידי משיח. בטעימה זו ישנם כמה וכמה שלבים. היא מתחילה עם גילוי החסידות על-ידי הבעש"ט, וממשיכה ביתר שאת עם התייסדות חסידות חב"ד שחרתה על דגלה את מימוש הדרישה "פוצו מעיינותיך חוצה".

בחסידות חב"ד עצמה ישנם שבעה דורות שבכל אחד מהם התווסף עוד ועוד בהתפשטות והפצת המעיינות בכמות ובאיכות, עד ל"דור השביעי" - שהוא המסיים את המשכת השכינה למטה - שהפצת המעיינות בו היא באופן של "פנים חדשות באו לכאן".

עניין זה היה יסוד מוסד בחייו של ר' יואל, שזכה לשמוע את דבריו הברורים של הרבי בעניין זה מיד במאמר הראשון בעת קבלת הנשיאות. את נושא זה הוא 'ח' בכל הווייתו ועל כך היה מאריך בהתוועדויותיו הרבות. בחלק זה רוכזו עניינים אלו בצורה בהירה ומסודרת.

חלק שני - לימוד החסידות ופעולתו. חלק זה כולל מגוון רחב של תיאורים וביאורים אודות ההשפעה המרוממת של לימוד החסידות על כלל אישיותו של האדם, ועל השינוי העצום שהוא מחולל בגישה ובהסתכלות על כל עולם המושגים של הלומד. זאת לצד שימת דגש על דברים החשובים ללומד החסידות הרוצה להיות מושפע מאורה, לשים את ליבו אליהם. והכל שזור בסיפורים, משלים, תיאורים ואמרות חסידיות מגדולי החסידים בדורות הקודמים.

חלק שלישי - דור אחרון לגלות. כידוע, הרבי דיבר על היות דורנו, הדור השביעי לאדמו"ר הזקן, דור אחרון לגלות ודור ראשון לגאולה - כבר בהתוועדות קבלת הנשיאות ביו"ד שבט תשי"א. עם השנים, הרבי עסק יותר ויותר בהכנת העולם לגאולה ובהשרשת האמונה והציפייה לביאת המשיח בבני ישראל כדבר מוחשי וממשי שעומד להתקיים בפועל, ובשנים האחרונות אף בישר על היות העולם מוכן לגאולה והיות זמננו זמן הגאולה ממש.

כמו בנושאים רבים השייכים לתקופת ה'דור השביעי' ודרישות הרבי בדור זה, גם בנושא זה ר' יואל מעניק מבט פנימי להבנת הדברים כראוי, ובהסברתו המיוחדת מבהיר וממחיש את משמעותם העמוקה של דברי הרבי בנושא.

חלק רביעי - בדרכי הלימוד. בהזדמנויות שונות, ר' יואל סיפר אודות כמה מגדולי ישראל האחרונים ודרכי לימודם, תוך שהוא מבאר בקצרה את מאפייני הלימוד השונים הקיימים בתורתם. בין הדברים, היה מציין ומתאר מעט את דרכו המופלאה של הרבי בלימוד התורה, נגלה ופנימיות, בכמה וכמה היבטים.

בהקשר זה יש לציין הבהרה חשובה: הדברים שרוכזו בחלק זה של הספר, הם ליקוט של פרטים שנשמעו מאת ר' יואל בכמה וכמה הזדמנויות שונות, כאשר בכל פעם דיבר על נקודה אחרת בקיצור ולא כמציג ומבאר את הנושא בכללותו, מראשיתו לסופו. ועל כן, באוסף של קטעי הדברים שלפנינו אין בכדי למצות את הנושא המדובר בשום אופן.

דבר זה נכון כלפי כל נושאי ספר זה, אבל ראוי להדגישו במיוחד בהקשר לחלק זה, זאת במיוחד לאור העובדה שלרוב מאפייני הלימוד שהוזכרו בו - כמעט ולא הובאו (בספר זה) דוגמאות והמחשות, כיאה וכראוי בכתיבת נושאים כגון אלו.

חלק חמישי - הנגינה החסידית. חלק זה נחלק לשני פרקים: הראשון עוסק בתוכן עניין הנגינה ושייכותה לעבודת החסידות בכלל, וכידוע פתגמו של הרה"צ ר' הלל מפאריטש שחוש בנגינה קשור עם חוש בחסידות. הפרק השני עוסק בסיפורים, עובדות ואמרות בקשר לנגינים של רבותינו נשיאינו - "הנגינים המכוונים".

חלק שישי - לקט סיפורים. בחלק זה נלקטו כמה וכמה סיפורים שסיפר ר' יואל בהזדמנויות שונות במגוון נושאים.

*

כידוע, ר' יואל הקפיד מאוד על אופן כתיבת והצגת דבריו בדפוס, וכפי שהביע הקפדתו זו פעמים רבות בעל־פה ובכתב. סדרת בדרכי החסידים, הכוללת ב' כרכים, היא היחידה שקיבלה את הסכמתו להדפסת התוועדויותיו, וחברי המערכת הודרכו על־ידו מה להדפיס, כיצד לכתוב את הדברים ובאיזה סדר וסגנון להציגם.

וזאת למודעי: על־אף שר' יואל נתן את הסכמתו המפורשת להוצאת חלק ב' כדרך המשלים את סדרת בדרכי החסידים גם ללא הגהתו הדקדקנית, הרי שמכיוון שהדברים לא הוגהו על־ידו, הרי הם על אחריות המערכת בלבד.

בהקשר זה יש לציין פרט נוסף: עריכת העניינים שבכרך זה נעשתה על־פי רשימותיהם של כמה וכמה תלמידים שרשמו את הרעיונות והסיפורים זמן קצר לאחר שמיעתם, ורוב־רובם של הדברים המופיעים בספר אומתו ודויקו על־פי הנכתב בכמה מרשימות אלו והוגהו על־ידי כמה וכמה תלמידים; ומכל מקום יש לדעת, שכיוון שחלק משמעותי משלבי עריכת כרך זה נעשה לאחר פטירתו של ר' יואל, כאשר כבר לא ניתן היה לברר אצלו אי־אלו פרטים אודות הסיפורים, העובדות, השמועות והרעיונות המוזכרים בו - ייתכן ונפלו אי־דיוקים בפרטים ובניסוחים כאלו ואחרים, ושגיאות מי יבין.

וכאן בקשתנו שטוחה מאת אלפי תלמידיו של ר' יואל בכל רחבי תבל: כל הערה והארה בקשר לנושאים שנדפסו בספר יתקבלו בברכה ובשמחה על־ידי המערכת, והדברים יועילו לתיקון הדברים במהדורות הבאות אי"ה.

*

עריכת הספר לדפוס נעשתה על־ידי הרב אליהו אברהם שי' קירשנבאום. השתתפו בעריכה: הרב לוי יצחק שי' קירשנבאום, הרב דובער שי' ירוסלבסקי, הרב משה לוי יצחק שי' לאופר, הרב מנחם מענדל שי' אשכנזי, והרב יוסף שי' דמיכובסקי, מנהל הו"ל 'יחד', אשר יזם את הוצאתה לאור של סדרה זו.

*

תודתנו נתונה להרב מנחם מענדל שי' כהן (בהרח"ש שי'), הרב מרדכי אהרן שי' פרידמן והרב מאיר הכהן שי' זרחי, על עזרתם הרבה בהגהת הספר ודיוקו.

כמו כן ברצוננו להודות לכמה תלמידים נוספים שנעזרנו ברשימותיהם לשם עריכת הספר, ומהם: הרב משה זלמן שי' סלביצקי, הרב ברוך שי' בלוי, הרב לוי יצחק שי' ברוק, הרב מרדכי שי' סקרדר והרב מרדכי שי' דבורקין.

*

כאן המקום להודות למנהל הוצאת 'מעיינותיך', הרב משה שי' שילת, ולרכז המערכת, הרב שמואל שי' וולס, על עזרתם הרבה ושיתוף הפעולה הפורה למען הוצאתו לאור של ספר זה בתכלית ההידור.

*

בהזדמנות זו ברצוננו לשמש כפה לאלפי תלמידיו של ר' יואל ע"ה, ולהביע תודה והכרת הטוב עמוקה לאשת חבר, הרבנית לאה כהן, שתחי' לאורך ימים ושנים טובות בבריאות נכונה ואיתנה, אשר נתנה את כל מאודה ופעלה ככל יכולתה לאפשר לבעלה הגדול לחזור, לבאר, ללמד, להתוועד ולספר; ובמשך עשרות שנים העמידה את ביתם יומם וליל לרשות התלמידים הרבים שבאו לשמוע ולהאזין, לברר וללבן בחפץ לב וביד רחבה.

מערכת "בדרכי החסידים" בפרט, מודה לרבנית כהן תחי' על סיועה בכל מיני סיוע ועידודה הנמרץ לאורך השנים להוצאתה לאור של סדרה זו בתכלית הדיוק וההידור. וזכות הרבים תלוי בה.

*

אנו תפילה שספר זה יוסיף לקוראים בו 'לחלוחית' וחיות חסידותיים בהתקשרות לאילנא דחיי, אשר זאת הייתה משאת נפשו של ר' יואל כל ימי חייו. ובקרוב ממש נזכה לביאת משיח צדקנו, ולקיום היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם.

בברכה,
המערכת

תמוז תשפ"ב
שנת השמיטה - שבת לה'

תוכן העניינים

שער ראשון

התגלות החסידות כתכנה לגאולה

25. פרק א: התגלות חסידות הכללית על-ידי הבעש"ט . . . . .
- גילוי החסידות בערב שבת אחר חצות / שני ביאורים, שני עניינים / להעיר את בני ישראל מעילפון / לחישת השם / להציל את חיי בן המלך / אברהם הוליד את יצחק / שינוי סדרי בראשית / הסוד הנעלם הופך לגלוי / טעימה מהגילוי של הגאולה העתידה / מתקרבים אל העיר הגדולה / לכשיפוצו מעיינותיך חוצה
34. פרק ב: אין עוד - אפילו בנבראים . . . . .
- אור אלוקי מופלא עם ביטויים שונים / שלושה עניינים במצוות האחדות / את הכל עשה יפה בעתו / יסוד מרכזי בעבודת האדם / יושב תהילות ישראל / הוויכוח בין הבעש"ט ל'פרוש' / הרגשה טבעית של יהודי
40. פרק ג: בנים אתם לה' אלוקיכם . . . . .
- היחס ליהודים פשוטים / כיצד נקבע ערכו של דבר? / מעלת היהודי - מצד הבורא / הגדר של מצוות בני נח / השתכללות המין האנושי / סוג חמישי / "כתבו לכם על קרן השור" / קשר עצמי / אהבה חיצונית ואהבה עצמית / בנים למקום / הבן מעורר את עצמיות האב
50. פרק ד: אמונה טהורה . . . . .
- המאור בהתגלות / "אני יהודי, ופיוויש שמי" / עומקה של אמונה / היסוד של כל הבניין / מקיף הרחוק / רעיא מהימנא / 'פנימי', 'מקיף הקרוב' ו'מקיף הרחוק' / הבורח מן הכבוד - הכבוד רודף אחריו / משיח - על שם המשיחה

שער שני לימוד החסידות ופעולתו

פרק א: 'השכלה' ו'עבודה' - שתי דרכים עם מטרה אחת . . . . . 189.

מן הקל אל הכבד / תשוקה להשגה מופשטת / אור פנימי ואור מקיף / "טוב" ו"חיים" כנגד "רע" ו"מות" / לשנות את ההסתכלות / להתרומם / 'השכלה' ו'עבודה' / על מה הדגש / אור מקיף ואור פנימי / תיאור מוחשי מר' אייזיק ור' הלל / מה נעשה איתי בפועל? / אופני השפעת המוח על הלב / המבחן של ר' חאצ'ע / כתרנגול בפני אדם / התגלות המאור / לסמוך על ההשגחה פרטית / נקודה אחת, שתי דרכים / ה'חסיד המשכיל' ר' גרונום / ערכה של אמרה חסידית / לימוד המאמר לאור הלבנה / "לא רעב ללחם..." / "וידעת?" "והשבות!" / ר' נטע'לע ור' איצ'עלע / לומר פעם אחת אין־סוף / ס'איז דא אַ גאָט אויף דער וועלט! / אני כבר עומד לעוף... / מדוע הרופא אסר ללמוד דרך חיים? / ה'בערל'אך של קרמנצ'וג / בין קרמנצ'וג לנעוול וניקולייב / תפילתו של ר' חיים בער / איך העניין מתקבל בשכל אנושי / מהיכן הגיעה ה'השכלה' של ר' חיים בער? / עבודת המוח / ההתוועדות בהמשך לתפילה / מאבק לשכנע / לדרוך על ה'יש' / לא לערבב מושגים

פרק ב: לימוד החסידות כמטרה . . . . . 218.

לטבוע בלימוד החסידות / הטביל עצמו במי הדעת / הלימוד יוצר מהפכה / להיכן נעלם ר' שמואל? / הידיעה משפיעה / אכפתיות מקדושה / לזכך את מוח האבן / להתקדם אל היעד / אין לך כבר על מה לחשוב? / חשבון נפש מה קורה בעולם הזה / ידיעה המשפיעה על המונים / כך היא המציאות / ההתלהבות אינה מטרה / 'המשכה' ו'העלאה' / "ויקריא" מלמעלה למטה / לגלות מים חיים בתוך האדמה / יודע הרבה ולא יודע כלום / דרגות בהמשכה למטה / לייגע את הראש / חסר בהסברה - חסר בהבנה / שני צעדים ראשונים / הסימן שמתחילים להבין / האברך שהתחיל להסתפק / להתחיל להתקרב לעניין / תיאור מפורט מהרבי הריי"צ / צער על פחיתותו של השכל / מלחמה בעולם השכל / הקשר עם הרבי / חזרת דא"ח בשפה ברורה / כיצד ללמוד מאמר בעל־פה / להבין ולהסביר היטב / לפני הצמצום ולאחריו לילדים קטנים / נתן לנו את תורתו

פרק ג: 'מקיף' ו'פנימי' בעבודת ה' . . . . . 244.

חב"ד דורשת פנימיות / לתפוס את מהות האדם / ידיעת החיוב וידיעת השלילה / מתלמד לא להבין / מזון וחיות פנימית / להתעצם עם העניין הנלמד / "הלוואי ברוחניות כמו בגשמיות" / 'מקיף' ו'פנימי' בכל הדרגות / 'יחידות' של חסיד 'פנימי' / 'יחידות' באופן של 'מקיף' / 'חסיד אוצ'וק' ו'חסיד פּרישול' / הייעוד של הלימוד

פרק ד: עבודת ה' פנימית . . . . . 253.

חיבור פנימי / כיצד החל מנהג אמירת סליחות? / שני תנאים ללימוד / זה לא רבי'ש... / טבעי ואמיתי / "בכל מאודך" עשרים וארבע שעות! / כאן צריך לבכות / שהזקן יהיה שלו / שימת לב אל הפנימיות / לפעמים גם הוראות לא יעזרו / מצוות שברגש / פתרון לידידת גשמים / לא להסתפק ב'נוסח' / שם שמים שגור בפיו / דברים שמושרשים עמוק / להרגיש חיבור לעניין

שער שלישי דור אחרון לגלות

פרק א: אמונה וציפייה לביאת המשיח..... 411.

עניין המיוחד לתקופתנו / אמונה מוחשית / תופעה לא טבעית / המציאות האמיתית שלנו / מדוע להשחית את הכסף? / הפתרון ללקיחת ה'קינות' / חושבים שמשיח באמת הולך להגיע... / התקופה שלפני כניסה ל'יחידות' / ציפייה לדבר יקר / כמו ננס על גבי ענק / הטוב מצטרף, הרע חולף

פרק ב: בשורת הגאולה..... 421.

עניין בתורה / על-פי תורה ס'איז טיפער / הסתיימו כל ההכנות / כל רגע בגלות - מופרך לחלוטין! / משל לקלפי / הסתברות הפוכה / השיחות של השנים האחרונות / המשמעות של הביטויים החיצוניים / לפעול במסגרת שקבע הרבי / הרבי לא אמר "קץ" / עוצמת האמונה של החתם סופר / ה'מופת' שאירע עם ר' שמואל

פרק ג: לרצות לצאת מהבור..... 432.

אני את שלי עשיתי / אין סגולות / באופן המתקבל / לימוד ענייני משיח וגאולה / עתיד מול הווה / העמד דבר על חזקתו / געוואלד, עס איז ניט אזוי! / "לחיות" את ענייני הגאולה / אחרי הפעולות נמשכים הלבבות / איני מבקש אלא לפי כוחן / ערבוב מטעה ומעוות / להבין ולהסיק - במה שנצטוונו / כרטיס ההגרלה המיוחד / רבות מחשבות בלב איש / להיצמד לדברי הרבי במדויק / להכריז ולפרסם - רק מה שהרבי אמר

פרק ד: עבר, הווה, עתיד..... 444.

מצב ארעי / הווה בעקבות העבר / בכי פתאומי / שתי תנועות הפכיות / ביטויים הפוכים / שתי משמעויות ל'הסתלקות' / השאלה שהיא התירוץ / נדכאים ונאנחים / מן העבר וההווה אל העתיד

פרק א

התגלות חסידות הכללית על-ידי הבעש"ט

גילוי החסידות בערב שבת אחר הצות

בגמרא נאמר¹, ש"שית אלפי שני הוי עלמא". כלומר, קיומו של העולם הוא למשך זמן של ששת אלפים שנה. ומוסבר על כך, שששת אלפי שנות הקיום של העולם, הן כנגד ששת ימי השבוע - כל אלף מכוון כנגד יום אחד מימי השבוע של ששת ימי בראשית. ולפי זה, האלף השביעי² שהוא הזמן של 'לעתיד-לבוא' שבו העולמות "יתעלו במעלה ומדרגה גבוהה"³, הוא כנגד יום השבת, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁴. על יסוד זה כתב האור החיים הקדוש⁵, שבערב שבת של כללות השית אלפי שנין, החל להתנוצץ האור מהגילוי הנעלה שיתגלה לעתיד-לבוא.

1. סנהדרין צז, א ובפירוש רש"י שם.

2. עליו נאמר בגמרא שם "חד חרוב". וראה המשך תער"ב ח"ב פרק שלג.

3. המשך תער"ב שם.

4. משנה בסוף מסכת תמיד.

5. ראה אור החיים, ויקרא ו, ב. במדבר כו, יט.

והנה, "חצות היום" של האלף השישי הוא בשנת ה'ת"ק, בתקופה שבה הייתה התגלות הבעש"ט ותורת החסידות שייסד.

[בשיחותיו של הרבי הרי"צ מבואר⁶, שזמן לידת הבעש"ט היה בח"י אלול שנת ה' אלפים תנ"ח, ועיקר התגלותו הייתה בשנת תצ"ד; ועל-פי זה, בשנת ה' אלפים ת"ק הפצת תורת החסידות על-ידו הייתה כבר בתוקף⁷].

ונמצא, שהתגלות תורת החסידות על-ידי הבעש"ט, קשורה בקשר הדוק לסיום זמן הגלות וההתקרבות אל הגילוי של הגאולה העתידה.

שני ביאורים, שני עניינים

בפרטיות יותר:

בשיחותיו של הרבי ישנם שני ביאורים, השונים זה מזה מן הקצה אל הקצה, מדוע התגלות החסידות החלה לקראת סיום הגלות, בזמן של עקבתא דמשיחא⁸.

הביאור הראשון הוא, שגילוי זה קשור לתוקף חושך הגלות המתגבר לפני ביאת המשיח. כיוון שהדורות האחרונים שלפני ביאת המשיח הם בבחינת "עקביים", וחושך הגלות מתגבר והולך⁹ - וכידוע, שלפני עלות השחר שבו מתחיל לבקוע אור היום, חושך הלילה נעשה חזק וקשה יותר - על כן יש צורך באור אלוקי נעלה, שעל-ידו יוכלו בני ישראל לנצח ולהאיר גם חושך זה.

לכן דווקא בתקופה קשה זו, בה התרבו צרות הגלות וההעלם וההסתר בעולם נעשו חזקים יותר, התחיל להאיר הגילוי האלוקי של תורת החסידות, הנותן את הכוחות להתמודד ולנצח את החושך.

ואילו הביאור השני הוא, שגילוי החסידות קשור לגילוי האלוקי הנעלה שיתגלה לעתיד-לבוא. כלומר, מחמת הקרבה הגדולה לזמן הגאולה, ישנה התנוצצות וטעימה מהאור הנעלה שיתגלה בה כבר בתקופה הסמוכה לה.

6. לקוטי דיבורים ח"א דף לא, א.
7. ראה שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 466.
8. ראה לקוטי שיחות ח"ל עמ' 172. ושם נסמן.
9. ראה סוטה מט, א.

להעיר את בני ישראל מעילפון

והנה, לפי הביאור הראשון האמור לעיל, שגילוי החסידות קשור לעוצמת חושך הגלות שבעקבתא דמשיחא, מוסברים כמה עניינים הקשורים עם גילוי תורת החסידות:

מובא בספרים¹⁰, שירידת נשמתו של הבעש"ט לעולם הייתה לאחר הגזרות וההשמדות שאירעו לעם ישראל בפרעות ת"ח ות"ט. בתקופה קשה זו בני ישראל היו במצב גשמי ירוד והדבר השפיע גם על המצב הרוחני שלהם, עד שמצב זה נקרא בשם 'התעלפות'.

וכמבואר בזוהר¹¹, שהכתוב¹² "אני ישנה" קאי על זמן הגלות. והיינו שמצבם של בני ישראל בזמן הגלות דומה למצב של שינה.

וכשם שבעת השינה, החיות והכוחות הנפשיים של האדם, כמו כוח השכל והראיה, מסתלקים ומתעלמים מהגוף ואינם פועלים פעולתם כמו בעת שהאדם ער - כך גם בזמן הגלות, האור והחיות האלוקיים המצויים בעולם, אינם מאירים בגלוי כפי שהיה בזמן הבית ש"כדרך שבא לראות כך בא ליראות"¹³, אלא אדרבה, בזמן הגלות "אותותינו לא ראינו"¹⁴.

ומלבד זאת שעניין הראיה באלוקות אינו קיים בזמן הגלות, הרי גם השגת האלוקות בשכל האדם הקיימת בזמן הזה - היא בדרגה נמוכה לאין-ערוך מדרגת ההשגה בזמן הבית, ובדוגמת כוח המדמה בלבד¹⁵.

והנה, ישנן כמה דרגות בחוזק השינה¹⁶, והחילוק ביניהן בא לידי ביטוי גם בסוג הפעולה הנדרשת כדי לעורר את האדם מן השינה. יש שינה קלה, הנקראת בלשון הגמרא¹⁷ "נים ולא נים"; יש שינה עמוקה יותר הנקראת "תרדמה"¹⁸; ויש לפעמים שהחיות הנפשית מסתלקת עוד יותר, עד שהאדם נמצא במצב של התעלפות. ובכדי

10. ראה הנסמן בקונטרס ענינה של תורת החסידות הערה 2. וראה גם לקוטי דיבורים שם. לקוטי-שיחות ח"ב עמ' 471. ח"ו עמ' 285.

11. ח"ג, צה, ב.

12. שיר השירים ה, ב.

13. חגיגה ב, א. וראה רש"י ותוספות שם.

14. תהלים עד, ט.

15. ראה תורה-אור וישב כח, ג. תורת-מנחם - ספר המאמרים מלוקט ח"ג עמ' קצ. ובכמה מקומות.

16. ראה ספר המאמרים תרס"ג ח"א עמ' קמב.

17. תענית יב, א"ב. ושם נסמן.

18. ראה פסחים ככ, ב.

להעיר מישהו מהתעלפות, לא מספיקות פעולות רגילות אלא יש צורך ברפואות מיוחדות לשם כך.

וכך גם בעניין השינה הרוחנית בזמן הגלות, שיש בה דוגמת שלבים אלה: אחרי חורבן הבית, כשנסתלקה השכינה מישראל ומהעולם, בני ישראל היו במצב של שינה רגילה; אחר כך גברה הגלות והחושך התרבה, ובני ישראל נכנסו למצב של שינה רוחנית עמוקה יותר - תרדמה; ובמשך הזמן גברו הצרות, ההעלמות וההסתרים שבזמן הגלות, עד שבני ישראל היו במצב של התעלפות.

וזה היה מצבם של בני ישראל בתקופת הבעש"ט.

לחישת השם

אחת הדרכים לעורר אדם מעלפונו היא על-ידי שלוחשים באזנו את שמו המלא. ההתעלפות היא הסתלקות והתעלמות החיות הגלויה של האדם; ועל-ידי הקריאה בשמו של האדם, הקשור לעצם החיות שלו, ממשיכים ומעוררים המשכה חדשה מעצמיות זו, ועל-ידי כך הוא מתעורר מעלפונו.

וכך גם בנוגע למצב ה'התעלפות' שבו היה שרוי עם ישראל בתקופת הבעש"ט¹⁹:

התגלות נשמת הבעש"ט והתגלות תורת החסידות על-ידו, המשיכו וגילו חיות חדשה בבני ישראל, שעוררה אותם ממצב העילפון שבו היו שרויים. דבר זה נרמז בכך ששמו של הבעש"ט הוא ישראל, שהוא השם של כלל עם ישראל.

להציל את חיי בן המלך

מסופר²⁰ אודות רבי פנחס מקוריץ, שפעם הוא מצא 'כתב' של חסידות שהתגלגל במקום בלתי-ראוי. כתוצאה מה'קפידא' שלו, נעשה קטרוג בעולמות העליונים על המגיד ממעזריטש, שמפיץ רזי תורה בהתפשטות והתגלות יותר מדי.

כאשר אדמו"ר הזקן, שהיה תלמידו הצעיר של המגיד, ראה שרבי פנחס מקפיד על כך, אמר לו משל כדי לסלק קפידתו. וזה תוכן המשל:

19. ראה לקוטי שיחות ח"ב עמ' 472.

20. ראה התמים ח"ב עמ' מט [עב, א].

אירע פעם שבן המלך נחלה במחלה מסוכנת ולא מצאו שום תרופה שתועיל עבורו, מלבד לקיחת סם מיוחד שייעשה מאבקה שתישחק מאבן יקרה.

חיפשו וחיפשו אחר האבן, ומצאו שהאבן היקרה המתאימה לכך נמצאת רק בכתר המלך, והיא האבן שבה תלוי כל היוקר של הכתר המסמל את רוממותו וגדולתו של המלך, כיוון שאין דוגמתה בכתרי שאר המלכים.

בינתיים, עד שהספיקו לומר זאת למלך, הורע עוד יותר מצבו של בן המלך ונוצר ספק האם הוא יוכל לשתות את הסם המדובר ולהתרפא, או שמא הוא לא יוכל לשתות את הסם, ואזי כל האבקה, והאבן ממנה היא נעשית - תלך לאיבוד.

כאשר שמע זאת המלך, ענה ואמר: למרות כל החשיבות והיוקר של אותה אבן טובה, שהיא תפארתו של כתר המלוכה, אין זה מתקרב כלל וכלל ליוקר והחביבות של בן המלך! ועבור הצלת בן המלך כדאי לטחון את האבן היקרה אפילו כאשר מדובר בספק שמא ואולי תיכנס טיפה אחת אל תוך פיו ותציל את חייו.

והנמשל הוא: בן המלך הוא עם ישראל, שמצבו הרוחני בדורות האחרונים נמשל לחולה במחלה מסוכנת; והתרופה היחידה שיכולה להציל אותו היא תורת החסידות, רזין דאורייתא, שנמשלה לאבן היקרה שבכתר המלוכה של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

וכדאי כל ההשתדלות של הפצת תורה זו בכדי שכולי האי ואולי "טיפה אחת" תיכנס אל תוך מוחו וליבו של היהודי, תרומם אותו ותציל את חייו הרוחניים.

ואכן, כאשר שמע רבי פנחס את המשל, הסכים לדברי אדמו"ר הזקן וקפידתו סרה. אחר כך סיפר המגיד לאדמו"ר הזקן, שמשל זה הציל אותו, ואת כלל תורת החסידות שהתגלתה על-ידי הבעש"ט, מהקטרוג שהתעורר בעולמות העליונים.

אברהם הוליד את יצחק

הרבי דיבר פעם²¹ אודות מה שנאמר בתחילת פרשת תולדות: "אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק", ומבאר רש"י, "שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו. מה עשה הקב"ה? צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכול: אברהם הוליד את יצחק".

21. ראה שיחת שבת פרשת תולדות תשכ"ה. לקוטי שיחות ח"כ עמ' 100 ואילך.

ולכאורה קשה מדוע היה צורך בפעולה מיוחדת זו, כלשון רש"י: "מה עשה הקב"ה וכו'", הרי זהו דבר טבעי שהבן דומה לאב, כנראה במוחש במקרים רבים. הדבר קשה במיוחד לפי לשון הגמרא²² שבה נאמר "נהפך קלסתר פנים של יצחק" - מדוע נחשב עניין זה להפיכת קלסתר פניו של יצחק?

הרבי מבאר זאת, על־פי הידוע ש"האבות הם הם המרכבה"²³, והיינו שהם היו בבחינת ביטול מוחלט לאלוקות, וכמו מרכבה הבטילה לגמרי לרוכב. ובפרטיות יותר, אברהם היה מרכבה למידת החסד שלמעלה - "אברהם אוהבי"²⁴, ואילו יצחק היה מרכבה למידת הגבורה - "פחד יצחק"²⁵.

וכיוון שמצד שורש נשמותיהם ותכונותיהם הרוחניות והנפשיות היו אברהם ויצחק שייכים לשתי בחינות שונות והפוכות זו מזו, הרי שגם ענייני גופם הגשמי וקלסתר פניהם היה צריך להיות שונה זה מזה, בהתאם להבדל בשורשם בספירות העליונות.

אבל כיוון שהיו "ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה", הקב"ה שינה והפך את תואר קלסתר פניו של יצחק, שיהיה דומה לזה של אברהם, היפך הסדר שהיה אמור להיות מלכתחילה.

שינוי סדרי בראשית

הרבי פירש את העניין בעבודת האדם: כאשר יש "ליצני הדור" שרוצים להפריד ילד יהודי מהקשר שלו עם אברהם אבינו, בשביל זה הקב"ה משנה סדרי בראשית, וצר קלסתר פניו של יצחק בדומה לאברהם: הן קלסתר הפנים בגשמיות, והן בשורש הדברים ברוחניות, הגבורות של יצחק הפכו להיות חסדים!

ויש להוסיף בזה: טענתם של "ליצני הדור" מאבימלך נתעברה שרה הייתה חסרת כל היגיון. הטענה שלהם על כך ששרה לקחה אסופי מן השוק²⁶, יש לה איזה יסוד בשכל, שהרי שרה הייתה עקרה; אך הטענה שמאבימלך נתעברה שרה אין לה שום יסוד בשכל, שהרי כבר נודע קודם לכן (עלידי לידת ישמעאל) שאברהם אינו עקר.

אם כן טענה זו אינה אלא דברי ליצנות של ליצנים, שכל מטרתם היא להתלוצץ בלבד.

22. בבא־מציעא פז, א.

23. בראשית רבה פרשה מז פסקא ו.

24. ישעיה מא, ח.

25. בראשית לא, מב.

26. ראה בראשית כא, ז ובפירוש רש"י שם (מהגמרא בבא־מציעא שם).